

Instrumentkunnskap – ulike korpsbesetninger

av Morten Wensberg

I Norge har vi to typer besetninger i korps – brassband og janitsjarkorps. Besetningen i et brassband er standardisert, mens det i janitsjarverdenen ikke fins noen standard besetning. Et brassband består av messinginstrumenter og slagverkinstrumenter. Et janitsjarkorps består av treblåseinstrumenter, messinginstrumenter og slagverkinstrumenter. I tillegg hender det at man i janitsjarkorps har med tangentinstrumenter som for eksempel piano, orgel og celesta og strengeinstrumenter som harpe og kontrabass, og av og til cello.

Brassband

Det er om lag 30 musikere i brassbandet Eikanger-Bjørsvik Musikklag.

Et standard brassband består av:

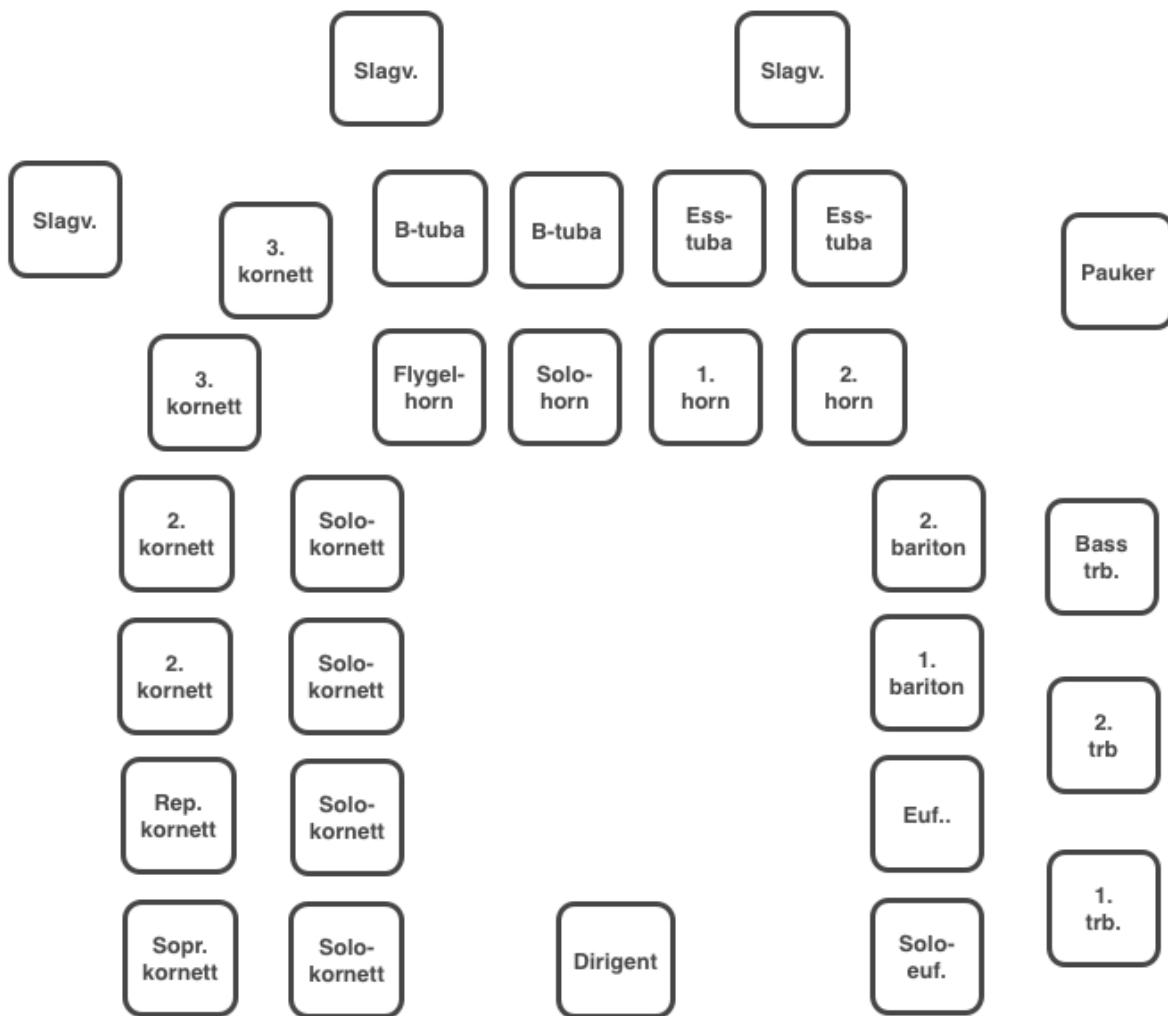
1 Ess-soprankornett, 9 B-kornetter (fire solo, en repiano, to 2. og to 3.), 1 flygelhorn, 3 althorn, 2 bariton, 2 eufonium, 2 tenortromboner, 1 basstrombone, 2 Ess-tuba, 2 B-tuba, 3-4 slagverkere.

Dette er modellen som opprinnelig kommer fra den britiske tradisjonen og som norske korps har importert. Det er mulig, men ikke nødvendig, og i mange tilfeller ikke ønskelig å doble stemmer. Med andre ord er idealbesetningen til brassband rundt 30 musikere.

Brassband, oppsett

I brassband fins det et standard oppsett som er slik fleste brassband sitter (se illustrasjon). De vanligste alternative variantene til denne standarden er at eufonium/bariton-rekken bytter plass med flygelhorn/althorn-rekken (i så fall med flygelhornet ytterst mot publikum). En annen variant er å speilvende flygelhorn og althorn-rekken.

I de fleste instrumentgrupper kalles 1. stemmen for solo. Men gruppeleder for solo-kornettene - han eller hun som sitter ytterst og som er brassbandets "konsertmester" - kalles *principal*.

Standard oppsett for et standard brassband – 29 musikere pluss dirigent.

Messingensembler

Det fins andre typer messingensembler som ikke regnes som brassband. Det mest vanlige og standardiserte eksempelet er såkalt *10-piece brass ensemble*, *ten-piece* eller på norsk, *tier-ensemble*. Denne besetningen ble "oppfunnet" av det berømte *Philip Jones Brass Ensemble* som ble etablert i 1951 og er en besetning som mange andre grupper har kopiert. Det er ti messingstemmer (derav navnet): 4 trompeter, 1 horn, 4 tromboner, 1 tuba. Mange arrangementer og komposisjoner for 10-piece har i tillegg slagverk. Av og til erstattes en av trompetene med flygelhorn, og av til en trombone med euponium. Det fins også mye musikk skrevet for andre, mer eller mindre standardiserte typer messingensembler. En forholdsvis utbredt type blant disse er messingseksjonen fra et symfoniorkester – 4 horn, 3 trompeter, 3 tromboner, tuba, eventuelt slagverk.

Janitsjar

Å bruke ordet janitsjar som et begrep for å beskrive korps er et særnorsk fenomen og blir ikke brukt eller forstått utenfor Norge. *Janitsjarkorps* blir i Norge brukt for å beskrive de ulike norske formene for "korps med treblås, messing og slagverk" men ikke som et begrep for å klassifisere eller skille disse fra hverandre innbyrdes. Janitsjarkorps kan med andre ord variere mye i størrelse og besetning.

Concert band

Concert band er tradisjonelt det engelske ordet som brukes om alle janitsjarkorps. Ordet sier opprinnelig ingenting om størrelse eller besetning, og de andre engelskspråklige begrepene som *military band*, *wind symphony* og *symphonic band* kan historisk ses på som undergrupper av sekkebegrepet *concert band*.

De største *concert bands* kan ha langt over 100 musikere, mens de minste vil betrakte seg som fullt besatt med 30-40 musikere. For eksempel hadde *University of Illinois Concert Band* i 1938 følgende 123 musikere store besetning:

10 flutes and piccolos	1 alto fluegelhorn
4 oboes	4 trumpets
2 English Horns	10 horns
1 baritone oboe	5 trombones
1 heckelphone	2 bass trombones
1 sarrusophone	3 euphoniums
5 bassoons	2 baritones
1 contra-bassoon	1 E-flat tuba
24 B-flat clarinets	5 double-B-flat tuba
5 alto clarinets	1 double-E-flat tuba
5 bass clarinets	2 string basses
3 contrabass clarinets	1 harp
1 basset horn	2 marimbas
7 saxophones	5 percussion
7 cornets	
2 fluegelhorns	

Gigantisk - University of Illinois Concert Band - bildet er fra 1932.

Militærkorps

Military band er et begrep som går igjen i forbindelse med mange eldre arrangementer og komposisjoner. Det fins ingen fast størrelse eller besetning for militærkorps, men de hører som regel med i den mindre enden av størrelsesskalaen. For eksempel er Gustav Holsts *First Suite in Eb for Military Band* (1909) opprinnelig komponert for følgende relativt moderate besetning (Holst kom senere med en revidert utgave med f. eks. fløyter):

piccolo
2 ess-klarinetter
2 oboer
b-klarinetter (solo, 1,2,3)
altsax
tenorsax
2 fagotter
4 ess-horn

3 kornetter
2 trompeter
3 tromboner
eufonium
tuba
pauker
skarp tromme, basstromme, cymbaler,
triangel, tamburin

Norges største profesjonelle militærkorps - Forsvarets Stabsmusikkorps - har 39 musikere.

Wind ensemble, symphonic band, wind symphony, marching band

Et *wind ensemble* er i USA et mindre korps, der man spiller med en musiker per stemme. Størrelsen på ensemblet vil da variere fra verk til verk, og ofte vil dette medføre 30-40 musikere. Til sammenlikning brukes *symphonic band* eller *wind symphony* om de korpsene som ikke er *wind ensembles* – altså om de korpsene som har større besetning, der mange av stemmene blir doblet, triplet firedoblet osv. Det fins ingen standardisert instrumentering for noen av disse ensembletypene.

Marching band er en amerikansk tradisjon og er som navnet tilsier et korps som marsjerer. Det vanlige er at de utfører nøye regisserte marsjformasjoner, gjerne på stadion i forbindelse med sportsevenementer. Instrumentariet er i prinsippet det samme som i andre janitsjarkorps, bortsett fra at man ikke bruker doble rørbladinstrumenter som obo og fagott. Noen typer instrumenter kommer også i *marching band*-versjoner som er mer egnet til denne bruken. Det gis ut egne *marching band*-serier hos noteforlagene, der musikken er instrumentert en god del enklere og grovere enn i vanlig janitsjarrepertoar, noe som gjør den mer egnet til utendørs bruk.

I senere år er det en trend at skoler og universiteter i USA som har flere enn ett korps omtaler sitt fineste og mest avanserte ensemble for *wind symphony*, mens de "enklere" korpsene kan bli omtalt som *symphonic band* eller gjerne *concert band*. Med andre ord vil begrepene i noen sammenhenger kunne implisere en innbyrdes rangering etter status og kvalitet, uten at dette sier noe om størrelse eller instrumentsammensetning.

Ingen doblinger - Eastman Wind Ensemble er kjent for å bare ha en musiker per stemme.

Blåseensemble

Enkelte norske korps bruker ordet *blåseensemble* i sitt navn. Dette kan nok i noen sammenhenger ses som synonymt med det amerikanske begrepet *wind ensemble* – som altså impliserer et mindre korps der man har en musiker per stemme. Men om dette konsekvent vil gjenspeiles i disse norske korpsenes størrelse og deres praksis når det gjelder stemmedobling er usikkert. Det er med andre ord ikke nødvendigvis mulig å oversette dette direkte. Tvert i mot vil det norske ordet blåseensemble oppfattes av mange som et ganske åpent begrep som beskriver et ensemble som består av ulike typer blåseinstrumenter, og ikke nødvendigvis bare en bestemt type janitsjarkorps.

Banda Sinfonica

I Spanske komposisjoner og arrangement for *Banda Sinfonica* er det vanlig med cello-gruppe. Cellogruppe forekommer for øvrig også en del i nederlandske janitsjarbesetninger men er mindre vanlig i andre land og det er ikke tradisjon for dette i Norge. *Banda Sinfonica*-besetningen er ellers så lik at det er riktig å betrakte den som en variant blant de janitsjarbesetningene.

Cello i korps - Banda Sinfonica Municipal de Madrid har cellogruppe i sin faste besetning.

Andre blåsebesetninger

Det fins andre typer blåseensembler som er beslektet men som ikke faller innfor begrepet janitsjar. *Fanfareorkester* er en vanlig besetning i Sentral-Europa, særlig i Belgia og Nederland. Dette er kort fortalt noe som likner et brass band pluss saxofoner. I Belgia og Nederland brukes for øvrig i dag begrepet *harmonie* for å beskrive janitsjar, mens ordet *HaFaBra* (forkortelse for *Harmonie, Fanfare, Brass*) er et samlebegrep for alle korpsbesetninger.

Det fins også en del musikk som er komponert for symfoniorkesterets blåseseksjon. Altså et symfoniorkester minus strykerne. En typisk slik besetning vil være 3 fløyter, 3 oboer, 3 klarinetter, 3 fagotter, 4 horn, 3 trompeter, 3 tromboner, tuba, og eventuelt slagverk. Denne besetningen har ikke noe standardisert navn, men kan for eksempel bli omtalt som *symphonic winds*, *wind symphony orchestra*, *wind ensemble*. Dette kan fort forveksles med den amerikanske janitsjarformene *wind ensemble*, *wind symphony* eller *symphonic band*, men er altså en annen besetning og en som av mange ikke regnes som et janitsjarkorps. Sammenlikner vi med et janitsjarkorps, mangler symfoniorkesterets blåseseksjon saxofoner og eufonium og har dessuten en annen balanse mellom de ulike instrumentgruppene.

Janitsjar, oppsett

På samme måte som det ikke fins noen standard janitsjarbesetning, fins det heller ingen standard oppsett. Treblås foran, slagverk bak og messingen i midten og på sidene er vanlig, men det fins et utall varianter.

Det kan være vanskelig å finne den ideelle oppstillingen i et janitsjarkorps. Den vanligste utfordringen er å få tilstrekkelig kontakt på mellom gruppene. Grupper som spiller mye sammen bør sann sett være plassert så nær hverandre som mulig – men dette leder nødvendigvis til ulike kompromiss. Mange vil også forsøke å plassere bassinstrumentene som tuba, basstrombone, barytonsax, bassklarinet og fagott inn mot sentrum i korpset fordi basslinjen er en viktig referanse for godt samspill.

Plasseringen av valthorn kan være en utfordring. De projiserer lyden bakover og er i utgangspunktet avhengige av å ha en reflekterende vegg bak seg for å bli hørt tilstrekkelig ut blant publikum. I noen sammenhenger løses dette best med å sette opp flyttbare plexiglassvegger bak horngruppen.

Alt i alt er janitsjaroppsettet avhengig av korpsets instrumentsammensetning og av hvordan lokalet er utformet. Av og til kan repertoaret man spiller medføre at man ønsker å tilpasse oppsettet.